نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال بیست و دوم، شماره ۶۷، زمستان ۱۴۰۱

بررسی روابط متقابل شهر و روستا از بعد اقتصادی
(نمونه موردی شهر جیرفت و روستاهای پیرامون)

دریافت مقاله: ۹۸/۳/۱۲ **پذیرش نهایی:** ۹۸/۷/۴

صفحات: ۷۲-۵۷

صدیقه موسی زاده: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران
Email: Sedighe.mosazade@yahoo.com
غلامرضا میری: استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران [1]
Email: gholam_reza_miri@yahoo.com
محمودرضا انوری: استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران
Email: Rezaanvri2000@yahoo.com

چکیده

روابط متقابل شهر و روستا پدیده‌ای فضایی- مکانی و جغرافیایی است و لذا شناخت، نبین و کشف قانونمندی‌های حاکم بر آن در چهارچوب روابط متقابل انسان و محیط، موضوعی جغرافیایی می‌باشد که از اهمیت نظری و کاربردی ویژه برخوردار است. همچنین با توجه به نقش این روابط درفرایند تحولات و توسعه کانون‌های شهری و روستایی، علاوه بر اهمیت بررسی انواع این روابط شناخت آثار و پیامدهای اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و فضایی- کالبدی آن بر شهر و روستا در راستایی توسعه پایدار نواحی روستایی و شهری اهمیت فراوان دارد. این پژوهش بر آن است که به روش توصیفی- تحلیلی ارتباط متقابل بین شهر جیرفت و روستاهای پیرامون آن را مورد بررسی و تجزیه‌وتحلیل قرار دهد. روش جمع‌آوری اطلاعات مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی از جمله تکمیل پرسشنامه، مشاهده و مصاحبه است. برای انجام کار از مجموع ۱۲۸۸ روستای شهرستان، ۴۷ مورد را به صورت تصادفی انتخاب کرده‌ایم و تعداد ۳۸۴ پرسشنامه بین اهالی روستا پر شده و برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از آزمون‌های کروسکال والیس و آنوا (ANOVA)T همبستگی پیرسون و ویلکاکسون و آزمون دبلیو کندال استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که: جیرفت به عنوان یک شهر میانی و قطب بزرگ کشاورزی جنوب کشور و همچنین به لحاظ تجمیع امکانات، سرمایه و نیروی انسانی در منطقه ضمن تسلط و برتری در سطح ناحیه دارای ارتباط دو سویه با روستاهای پیرامون خود است. از سوی دیگر روستاهای تحت حوزه نفوذ نیز با برقراری جریانات اقتصادی و اجتماعی – فرهنگی، روابط تجاری و سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی، بازار و مسکن شهری زمینه‌های پویایی اقتصاد و رشد شهر جیرفت و نیز توسعه در روستای خود را ضمن «وابستگی به شهر» به‌طور نسبی فراهم نموده‌اند.

واژگان کلیدی: روابط متقابل، شهر و روستا، حوزه نفوذ، شهر جیرفت.

---

۱. **نویسنده مسئول:** زاهدان، دانشگاه آزاد زاهدان، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]
[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]

[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]

مقدمه

امروزه با تحولات گسترده اقتصادی- اجتماعی و تکنولوژیک از جمله در زمینه حمل‌ونقل و راه‌های ارتباطی، روابط اقتصادی شهر و روستا بسیار گسترده و متنوع شده است (Clayton et al, 2005). به‌گونه‌ای که ارتباطات و جریانات اقتصادی بین نواحی شهری و روستایی منجر به تغییرات فراوانی هم در مناطق روستایی و مناطق شهری شده است(Davoudi, 2002). بنابراین، اهمیت انباشتگی اقتصادی ممکن است در خصوصیات شهرها به منزله موتور رشد فرض شود. انباشتگی اقتصاد شهری مزایایی را برای جذب اشتغال روستایی و کار خارج از روستا فراهم می‌کند(Sandow, 2008). در عصر جدید با پیشرفت جامعه بشری روابط شهر و روستا که به‌صورت یک روابط متقابل شکل‌گرفته بود به یک باره دگرگون شد و در این میان روستاها تولیدکننده و شهرها مصرف‌کننده محصولات تولیدی آنان بودند(روستا، ۱۳۹۰). بنابراین توسعه روستایی به دلیل وجود روابط اقتصادی - اجتماعی تنگاتنگ میان شهر و حومه، بخش اصلی و مکمل سیاست توسعه شهری محسوب می‌شود(Rondinelli,1983: 28). ارتباط شهر و روستا نقش بسیار مهمی در تولید درآمد، اشتغال و ثروت ایفا می‌کند و باعث شکل‌گیری و انتقال تولید، درآمد، اشتغال و ثروت و جریان فضایی، شامل جریان مردم، کالاها، پول، فناوری، دانش، اطلاعات و مواد زائد می‌شود (Akkoyunlu, 2015: 20-40). به‌گونه‌ای که ارتباطات و جریانات اقتصادی بین نواحی شهری و روستایی منجر به تغییرات فراوانی هم در مناطق روستایی و هم در مناطق شهری شده است (Davoudi, 2002). بنابراین مطالعه شهر و روستا و ارتباط آن‌ها با یکدیگر یک ضرورت است تا یک رابطه معقول و غیر سلطه جویانه‌ای بین شهر و روستا برقرار نمود: که هر یک ضمن عملکرد صحیح خود، خدمات لازم و مورد نیاز را برای دیگری ارائه نماید و توسعه‌ای هماهنگ و یکپارچه را موجب شوند(Shaw & Srivastava, 2016: 14- 27). بنابراین، اهمیت انباشتگی اقتصادی ممکن است در خصوصیات شهرها به‌منزله موتور رشد فرض شود. انباشت اقتصاد شهری مزایایی را برای جذب اشتغال روستایی و کار خارج از روستا فراهم می‌کند(Sandow, 2008).

در این پژوهش شهر جیرفت با حوزه نفوذش دارای ۱۲۸۸ روستا به‌عنوان یکی از قطب‌های کشاورزی کشور مطرح‌شده است. از این رو با تکیه بر شیوه توصیفی- تحلیلی و جمع‌آوری داده‌ها به دو صورت کتابخانه‌ای و میدانی سعی شده است؛ به بررسی و تحلیل اقتصادی روستاهای حوزه نفوذ شهر جیرفت در رابطه با فراهم نمودن تثبیت جمعیت، ایجاد تعادل فضایی، اشتغال‌زایی، خدمات‌رسانی و توسعه در نواحی روستایی این شهرستان اقدام شود. بدین منظور این سؤالات در راستای پژوهش مطرح می‌شود.

آیا روابط متقابل شهر و روستا در حوزه نفوذ شهر جیرفت در رشد و توسعه اقتصادی این شهر تأثیر داشته یا خیر؟

شهر جیرفت در ارتباط اقتصادی با روستاهای حوزه نفوذ خود خصوصاً جذب مازاد محصولات کشاورزی چگونه عمل کرده است؟ مکانیزم حاصله از روابط میان شهر جیرفت و روستاهای پیرامونی آن چگونه است؟

مبانی نظری

در بررسی روابط متقابل شهر و روستا به‌منظور تعادل بخشی زندگی شهری و روستایی نیاز به شناخت عوامل متعددی است که در این بین زمینه‌های اصولی و مبانی نظری از آن جمله‌اند و در کنار روش‌های دیگر تحقیق

می‌تواند مؤثر واقع شود(رضوانی،۱۳۸۲) اقتصاد فضا، به توزیع فضایی و محل فعالیت اجزای یک اقتصاد و جریان فضایی کالا و جمعیت اطلاق می‌شود. به عبارت دیگر ساختار فضایی یک اقتصاد، اقتصاد فضا نامیده می‌شود. این واژه توسط جغرافیدانان به مثابه الگوی فضایی فعالیت‌های اقتصادی در تشریح چشم‌انداز اقتصادی در مقیاس‌های مختلف ناحیه‌ای، ملی و بین المللی بکار می‌رود. از نظر ایزارد، تئوری اقتصاد فضا به آرایش فضایی فعالیت‌های اقتصادی با توجه به توزیع جغرافیایی داده‌ها و نهاده‌ها و همچنین تغییرات هزینه و قیمت می‌پردازد(افراخته، ۱۳۹۱). اقتصاد فضا، پردازش به فعالیت‌های اقتصادی با تأکید بر کارآیی‌های مکانی است. بنابراین می‌توان اذعان داشت، اقتصاد فضا ویژگی‌های مکانی فعالیت‌های اقتصادی و پیوند رابطه‌ای بین آن‌ها را تبیین می‌کند. بنا به اعتقاد بسیاری از اندیشمندان، فرهنگ معاصر به طور روز افزون متأثر از اقتصاد فضا و منطق فضایی است و هیجان عصر ما اساساً مربوط به شکل فعالیت‌ها در فضا می‌باشد. جریان فعالیت‌ها در فضا، در تبیین و چرایی تحول پدیده‌ها و ایجاد سازمان فضایی ویژه، نقش اساسی دارد .بنابراین ارائه فهمی رضایت بخش از روابط و فرایندهای اجتماعی ، وابسته به اشکال فعالیت‌های فضایی می‌باشد .تبیین عملکرد فضا متأثر از سه مسئله فضا، زمان و مکانیزم‌های اقتصادی و اجتماعی است(مطیعی لنگرودی، ۱۳۹۳). عناصر گوناگون فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در ساختار عرصه‌های روستایی و شهری دخالت دارند و روابط موجود میان آن‌ها را نمی‌توان به‌سادگی در چهارچوب‌های ذهنی و از پیش تعیین‌شده بررسی کرد اما از آنجا که مدل‌های نظری می‌توانند به شناخت جنبه‌های گوناگون روابط شهر و روستا و فعال‌سازی ذهن و درک بهتر آن‌ها کمک کنند می‌توان این مدل‌ها را با توجه به قابلیت‌های خاص آن‌ها به کار گرفت (سعیدی، ۱۳۸۶) شهرها و روستاها به‌عنوان الگوی سکونتی با کارکردهای مختلف و خاص همواره دارای روابط متقابلی بوده‌اند که این روابط می‌تواند به یک نظام عادلانه سبب شود که حاصل آن رونق اعتبار دو جانبه شهرها و روستاهاست و یا برعکس این روابط یک جانبه باشد یعنی سلطه شهرها بر روستاها که ضعف بنیان‌های اقتصادی و اجتماعی روستاها و رشد ناموزون و غیرمنطقی شهرها از نتایج آن می‌باشد. بنابراین برنامه‌ریزی توسعه منطقه‌ای ضمن این‌که بعد فضا را به ابعاد اجتماعی و اقتصادی توسعه اضافه می‌نماید از دو بعد به شکل‌گیری یک فرایند مناسب توسعه کمک می‌کند. اول این‌که نگرش منطقه‌ای به توسعه، به تعادل فضایی و کاهش نابرابری‌های فضایی و مکانی کمک می‌کند و دوم اینکه نگاه آمایشی به سرزمین و در نظر گرفتن قابلیت‌های فضایی به شکل‌گیری یک روند متناسب توسعه سرزمین منجر می‌شود. نتیجه چنین نگرشی دستیابی به الگوی متناسب توسعه سرزمینی است که این تناسب و تعادل به پویایی جریان توسعه و تداوم آن کمک خواهد کرد. این ویژگی‌های بارز برنامه‌ریزی منطقه‌ای باعث شده که امروزه این نگرش در برنامه‌ریزی‌های توسعه به‌عنوان یک ضرورت موردتوجه قرار گیرد (جمعه پور، ۱۳۸۸). شکل اصلی جابجایی سرمایه بین روستا و شهر، ورود سرمایه های روستاییان به شهرها به دلیل وابستگی های تجاری و خدماتی روستاییان به شهرها است. بسیاری از تولیدکنندگان روستایی برای خریدهای جزئی و دسترسی به خدمات عمومی و خصوصی و نیز برای دسترسی به بازارها و خدمات کشاورزی و اعتبارات و ادوات کشاورزی به مراکز شهری محلی وابسته هستند(سعیدی، ۱۳۸۲). بین شهر و منطقه پیرامون آن پیوندهایی ناگسستنی برقرار و شکل این روابط مختلف و گوناگون است. مجموعه این روابط، حوزه نفوذی را تشکیل داده که به صورت‌های گوناگون روابط بین شهر و نقاط پیرامون را تعیین می‌کند. این روابط یکسان نبوده، از شدت و تراکم واحدی برخوردار نیستند؛ بلکه به شرایط جمعیتی، جغرافیایی و نقش شهر در ساختار فضایی منطقه

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]
[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]

بستگی دارند (سرایی و پورمحمد، ۱۳۹۱). ارتباط شهر و روستا نقش بسیار مهمی در تولید درآمد، اشتغال و ثروت ایفا می‌کند. و باعث شکل‌گیری و انتقال تولید، درآمد، اشتغال و ثروت و جریان‌های فضایی شامل جریان مردم، کالاها، پول، فناوری، دانش، اطلاعات و مواد زائد می‌شود (Kihonge, 2014). این روابط و مناسبات روستایی – شهری که از مهم‌ترین جریانات تأثیرگذار در شکل بخشی به فضاهای ناحیه‌ای است در گذر زمان و به تبعیت از فرایند عقلانی شدن و تحول در شیوه معیشت افراد، رشد جمعیت و استفاده از تکنولوژی، برنامه‌ها و سیاست‌های اقتصادی – اجتماعی دولت‌ها در بذل توجه و یا عدم توجه به هریک از این کانون‌های جمعیتی دستخوش تغییرات و دگرگونی‌های اساسی شده است (نظریان، ۱۳۸۸: ۲۱۰).

هدف اصلی تحقیق برنامه‌ریزی جهت ایجاد یک رابطه همه‌جانبه و متکی بر اصول و معیارهای علمی می‌باشد. از این رو پژوهش حاضر با هدف بررسی و تحلیل روابط متقابل بین شهر جیرفت و روستاهای پیرامونی آن از نظر شاخص‌های اقتصادی انجام‌گرفته است.

هدف بررسی ادبیات تحقیق، کمک به محقق در آشنایی به کارهای است که تاکنون در زمینه موضوع گزینشی انجام‌شده است (مارکزیک و دیگران، ۱۳۸۶: ۵۹). برخی از پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه موضوع را به‌صورت جدول(۱) می‌توان نشان داد.

جدول(۱). پیشینه پژوهش

نویسنده/ نویسندگان	عنوان (فعالیت علمی)	توضیحات (اثر علمی)
مطیعی لنگرودی (۱۳۹۳)	اثرات روابط اقتصادی شهر و روستا بر وضعیت اجتماعی و اقتصادی سکونت‌گاه‌های روستایی (مطالعه موردی دهستان چهل چای در شهرستان مینودشت)	نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که نقش روابط اقتصادی شهر بر نواحی روستایی کمرنگ‌تر شود و به نوعی تعامل و پیوندهای، هر چند ناقص و بیشتر به نفع شهر پدید آید. همچنین یافته‌ها مؤید این است که بین روابط اقتصادی شهر و روستا و وضعیت اقتصادی و اجتماعی ناحیه مورد مطالعه رابطه معناداری وجود دارد و بدین ترتیب می‌توان گفت که روابط اقتصادی شهر و روستا نقش مؤثری در وضعیت اجتماعی و اقتصادی نواحی روستایی دارد.
سیمیلانه (۲۰۱۲)	بررسی روابط شهری و روستایی در افریقای جنوبی قبل و بعد از رژیم آپارتاید	به این نتیجه می‌رسد که هسته‌های شهری درگیر نوعی مهاجرت بی‌برنامه شده‌اند و بایستی برای اصلاح این امور شهرها از سیستم بسته به باز تبدیل‌شده و بتواند صورت لزوم و یا در جهت مهاجرت قوانینی را اجرایی کنند
معیدفر و اکبری (۱۳۸۶)	مناسبات روستا با شهر و اثرات توسعه آن، مطالعه موردی شهرستان ساوجبلاغ	نتایج به دست آمده با توجه به نرم‌افزارهای علوم اجتماعی نشان داد که مناسبات بین شهر و روستا عامل توسعه آن‌ها محسوب می‌شود، و روستاهای که مسافت آن‌ها از شهر یا مرکز دهستان کمتراست، مناسبات و پیوندهای بیشتری با شهر داشته و از سطح توسعه‌یافتگی بیشتری و یا از همبستگی مثبت برخوردارند.
Paulware in Anglish(1966) 2006 R	شهر و ده در ایران: سکونت و اقتصاد در حوزه کرمان	سه تیپ از روابط اقتصادی سنتی را بین کرمان و حوزه نفوذیش عنوان می‌کند، به عقیده وی مالکیت‌های اراضی سنتی، نفوذ اقتصادی و ارشادی کرمان بر روی روستاهای اطراف در زمینه بافت و تولید فرش و قرار داده‌های سنتی محلی در زمینه پرورش دام بین شهروندان و روستائیان از عواملی هستند که در رابطه این شهر با روستاهای اطراف تعیین‌کننده بوده‌اند
قیورکا و همکاران (۲۰۱۲)	بررسی و روابط بین شهر و روستا از نظر توسعه پایدار	به این نتیجه رسیدند که مشارکت شکل‌گرفته بین شهر و روستا از نظر توسعه پایدار منجر به افزایش رفاه شهرها و در عین حال حفاظت از منابع روستایی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]
[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]

		می‌گردد.
سو و همکاران (۱۰۱۵)	بررسی روابط متقابل شهر و روستا در چین	به این نتیجه رسیدند که جمعیت در نقاط شهری باعث ایجاد و عدم توازن بین شهر و روستا از نظر میزان ذخیره تقاضای نیروی کار می‌شود که باعث ناهمخوان شدن ساختار شغلی هسته‌های شهری و حوزه نفوذ روستایی می‌گردد. این عامل موجب برتری همه‌جانبه شهر نسبت به روستا شده و درنتیجه میزان مهاجرت از روستا به شهر خواهد شد.
ضرابی و همکاران (۱۳۹۰)	بررسی روابط اقتصادی شهر و روستا با توجه به الگوی مسافرت‌های روزانه در شهرستان کازرون	به این نتیجه رسیدند که شهر کازرون به‌عنوان شهری متوسط در سطح ملی، توانسته است به حوزه نفوذ خود در سطح ناحیه رابطه عادلانه برقرار کند
میرزائی قلعه، کلانتری، مولائی و آئیژ (۱۳۹۱)	تحلیل روابط متقابل شهر و روستا در میزان توسعه‌یافتگی روستاهای دهستان حومه، شهرستان هرسین	به این نتیجه رسید که بروز تغییرات عمیق اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و مکانی- فضایی با جهت‌گیری همبستگی مثبت در مناطق روستایی مانند قیمت مسکن، تنوع شغلی، گرایش به ساخت مسکن شهری، جذب مهاجران تأثیر دارند.
علی شمس‌الدینی و همکاران (۱۳۸۹)	تحلیل جغرافیایی بر جریانات متقابل روستایی- شهری (مطالعه موردی: مرودشت و روستاهای پیرامونی)	نتایج نشان داد که مرودشت با ارائه خدمات به روستاهای حوزه نفوذ ضمن فراهم نمودن شرایط و پویایی روستاها موجب ایجاد تغییرات کالبدی- فضایی در آن‌ها شده است. از سوی دیگر ساکنین روستاها هم زمینه‌های پویایی و رشد مرودشت را فراهم نموده‌اند.

منبع: نگارنده ۱۳۹۷

با مروری بر مطالعات صورت گرفته در ارتباط با روابط شهر و روستا مشخص می‌شود که تحقیق حاضر در ارتباط با شهر جیرفت می‌باشد که تا به حال بررسی نشده است. در این تحقیق به بررسی آن می‌پردازیم.

روش تحقیق

منطقه مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه شهرستان جیرفت با وسعت حدود ۱۸ هزار کیلومترمربع در استان کرمان و در جنوب شرق ایران واقع‌شده است. میانگین ارتفاع شهرستان از سطح دریا حدود ۶۵۰ متر و فاصله آن از مراکز استان حدود ۲۴۰ کیلومتر است شکل(۱). ویژگی‌های خاص اقلیمی و زیست‌محیطی ازجمله کوه‌های بلند و دشت‌های وسیع و حاصل‌خیز، به ویژه از اوایل هزاره سوم پیش از میلاد به بعد، باعث شده است تا این منطقه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین حوزه‌های فرهنگی و کانون‌های مهم اقتصادی صنعتی جنوب استان به شمار آید. منطقه جیرفت به دلیل وسعت زیاد در جلگه مرکزی و جنوب و سواحل خلیج‌فارس و عوامل دیگر دارای آب‌وهوای گرم و مرطوب است که در تابستان بیش از ۵۰ درجه سانتی‌گراد می‌رسد و در نواحی کوهستانی جبال بارز و ساردوئیه هوا معتدل و سرد می‌باشد فواصلی که مناطق گرمسیری و سردسیری را از هم جدا می‌کند بسیار کوتاه است و همین امر موجب تنوع در کشت محصولات گرمسیری و سردسیری گردیده است. متوسط باران سالیانه در نواحی گرمسیر ۱۵۰ میلی‌متر و در منطقه سردسیر ۶۰۰ میلی‌متر می‌باشد و در ناحیه جلگه‌ای رطوبت. تبخیر شدید است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]
[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]

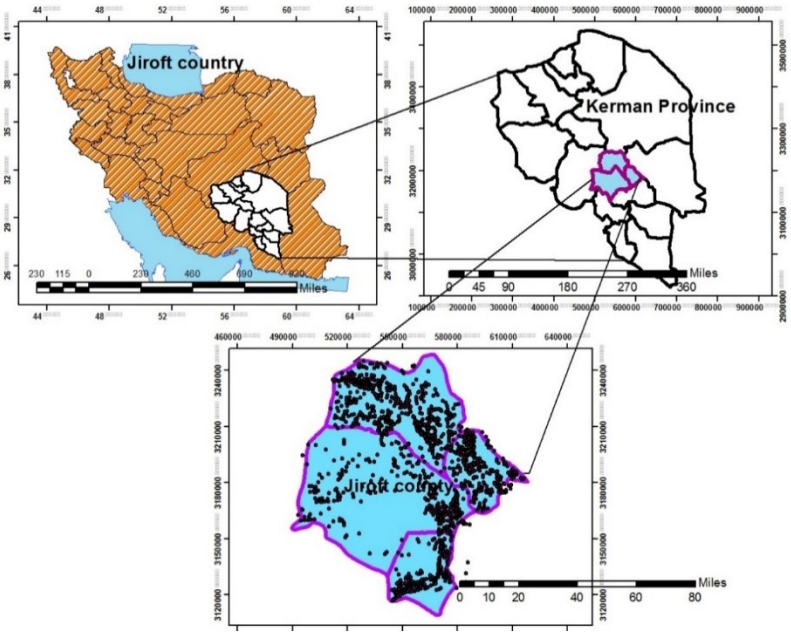

شکل(۱). موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه در کشور و استان کرمان

داده وروش کار

روش تحقیق در پژوهش پیش رو توصیفی –تحلیلی مبتنی بر روابط متقابل میان شهر جیرفت و روستاهای پیرامون آن می‌باشد. در این راستا جریانات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی، اداری، سیاسی به‌عنوان جریان‌های رایج میان مراکز شهری و روستایی به‌صورت ترتیبی سنجیده شده و میزان ارتباط روستاها با مرکز شهر مورد تحلیل قرارگرفته است.

روش و شیوه جمع‌آوری داده‌های تحقیق، مطالعات اسنادی(کتابخانه‌ای) در جهت تبین نظریه روابط متقابل شهر و روستا و جایگاهی که این‌گونه جریانات در تعادل بخشی سطوح ناحیه ایجاد می‌کنند، همچنین در تهیه داده‌ها به‌صورت میدانی از شیوه‌های همچون مشاهده، مصاحبه و انجام پرسشنامه و حضور در نقاط سکونتگاهی مورد مطالعه استفاده شده است روستاهای مورد مطالعه به‌عنوان محدوده مورد بررسی این تحقیق برگزیده شده‌اند. با توجه به حجم بالای جامعه آماری اقدام به نمونه‌برداری از روستاها شده است. به‌منظور تحلیل دقیق‌تر تعداد ۳۸۴ پرسشنامه به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شد. برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از آزمون‌های کروسکال والیس و آنوا T(ANOVA) همبستگی پیرسون و ویلکاکسون استفاده شده است

نتایج

در این پژوهش برای تجزیه‌وتحلیل داده‌های جمع‌آوری شده ابتدا توسط آمار توصیفی متغیرهای جمعیت شناختی شامل جنس، سن و... مورد بررسی قرار گرفت. سپس به‌منظور بررسی سؤالات و آزمون فرضیات پژوهش با استفاده از روش‌های آمار استنباطی مبتنی بر آزمون همبستگی، رگرسیون، کروسکال والیس و تی تک نمونه‌ای و... اقدام شده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]
[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]

بر اساس نتایج حاصله از تعداد کل ۳۸۴ نفر پاسخگو، ۲۶۱ نفر (۶۷/۸ درصد) از افراد مورد بررسی مذکر و ۱۲۳ نفر (۳۲/۲ درصد) زن می‌باشند. بنابراین بیشتر افراد مورد بررسی را افراد با جنسیت مذکر تشکیل می‌دهند. و در گروه سنی کمتر از ۲۰ سال (۹ درصد) ۳۴ نفر، ۲۱ تا ۴۵ سال (۵۴/۲ درصد) ۲۱۰ نفر، در گروه سنی ۴۶ تا ۶۶ سال (۳۳ درصد) ۱۲۷ نفر و در گروه سنی بالاتر از ۶۵ سال (۳/۸ درصد) ۱۳ نفر حضور داشته‌اند. بنابراین بیشتر افراد مربوط به گروه سنی ۲۱ تا ۴۵ هستند و از لحاظ تحصیلات -در گروه تحصیلی بی‌سواد (۱۴/۳ درصد) ۵۵ نفر، زیر دیپلم(۲۱/۵ درصد) ۸۲ نفر، دیپلم و فوق‌دیپلم(۴۹/۱ درصد) ۱۹۰ نفر، لیسانس(۱۳/۶ درصد) ۵۱ نفر، فوق‌لیسانس و بالاتر(۱/۵ درصد) ۴ نفر حضور داشته‌اند. بنابراین بیشتر افراد نمونه تحصیلات دیپلم و فوق‌دیپلم هستند و از لحاظ موقعیت شغلی در گروه شغلی بیکار و محصل (۳۴/۳ درصد) ۱۳۲ نفر، کشاورز (۴۹/۹ درصد) ۱۹۴ نفر، دامدار (۲/۸ درصد) ۱۰ نفر، کاسب و بازاری (۸/۷ درصد) ۳۳ نفر، کارمند (۴/۳ درصد) ۱۵ نفر حضور داشته‌اند. بنابراین بیشتر افراد نمونه دارای شغل کشاورزی بوده‌اند و از نظر سطح درآمد افراد با درآمد زیر ۵۰۰ هزار تومان (۱۷/۶ درصد) ۶۸ نفر، ۵۰۰ تا ۷۵۰ هزار تومان (۲۰/۷ درصد) ۷۹ نفر، ۷۵۰ تا ۱ میلیون تومان (۳۹/۴ درصد) ۱۵۲ نفر، بالاتر از ۱ میلیون تومان (۲۲/۳ درصد) ۸۵ نفر حضور داشته‌اند. بنابراین بیشتر افراد نمونه دارای درآمد ۷۵۰ تا ۱ میلیون تومان بوده‌اند همچنین در قسمت خانوار روستاها،-روستاهای با جمعیت کمتر از ۵۰ نفر (۱۲ درصد) ۴۶ روستا، ۵۱ تا ۱۰۰ نفر (۱۹/۷ درصد) ۷۵ روستا، ۱۰۱ تا ۲۰۰ روستا (۲۵/۳ درصد) ۹۷ روستا، بیشتر از ۲۰۰ نفر (۱۶/۸ درصد) ۱۶ روستا بوده‌اند. بنابراین اکثر روستاها دارای جمعیت بالاتر از ۲۰۰ نفر بوده‌اند.

تحلیل روابط شهر و روستا در روستاهای موردمطالعه

جهت تحلیل روابط شهر و روستا در روستاهای موردمطالعه از آزمون کروسکال والیس استفاده شده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که در روابط شهر و روستا در روستاهای موردمطالعه در بعد اقتصادی، بعد اجتماعی بعد سیاسی-اداری، بعد کالبدی و میزان جمعیت در سطح ۹۹ درصد معنادار می‌باشند. و بیشترین ارتباط از لحاظ بعد اقتصادی می‌باشد جدول(۲).

جدول(۲). یافته‌های استنباطی تحلیل روابط شهر و روستا آزمون کروسکال والیس

	بعد اقتصادی	بعد اجتماعی	بعد سیاسی-اداری	بعد کالبدی	جمعیت
Chi-Square	۳۷/۶	۲۹/۶	۲۸/۴	۲۱/۴	۶۱/۰۰
درجه آزادی	۷	۷	۷	۷	۷
معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

نتایج استنباطی حاصل از آزمون ANOVA مربوط به تفاوت بین گروهی(میزان جمعیت) متغیرهای اقتصادی، اجتماعی – فرهنگی، سیاسی – اداری، کالبدی

همچنین با توجه به جدول(۳) نتایج حاصل از آزمون ANOVA نشان می‌دهد که بین متغیرها از نظر میزان جمعیت تفاوت بین گروهی وجود دارد ولی تفاوت درون‌گروهی وجود ندارد. با توجه به اینکه سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بوده، آزمون از سطح معناداری برخوردار می‌باشد. و قابل‌اطمینان است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]
[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]

جدول(۳). آزمون آنوا مقایسه شاخص‌ها به لحاظ میزان جمعیت

متغیرها		مجموع مربعات	df	میانگین مربعات	F	Sig.
اقتصادی	بین گروهی	۵/۱۷۰	۳	۱/۷۲۳	۸/۳۰۹	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۸۰/۲۷۳	۳۸۷	۰/۲۰۷		
	کل	۸۵/۴۴۴	۳۹۰			
اجتماعی - فرهنگی	بین گروهی	۲۱/۵۵۷	۳	۷/۱۶۸	۳۲/۲۳۱	۰/۰۰۰
	درون‌گروهی	۸۶/۰۳۸	۳۸۷	۰/۲۲۲		
	کل	۱۰۷/۵۹۵	۳۹۰			
سیاسی - اداری	بین گروهی	۲۲/۲۷۳	۳	۷/۵۷۷	۲۲/۲۰۵	۰/۰۰۰
	درون‌گروهی	۱۳۲/۰۶۴	۳۸۷	۰/۳۴۱		
	کل	۱۹۴/۷۹۷	۳۹۰			
کالبدی	بین گروهی	۱۱/۴۷۶	۳	۳/۸۲۵	۱۳/۴۳۳	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۱۱۰/۲۱۱	۳۸۷	۰/۲۸۵		
کل		۱۲۱/۶۸۷	۳۹۰			

نتایج استنباطی حاصل از آزمون همبستگی پیرسون و ویلکاکسون مربوط به رابطه بین میزان درآمد و شاخص‌های پژوهش

با توجه به جدول(۴) نتایج حاصل از آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین میزان درآمد و شاخص‌های پژوهش رابطه (۰/۱۶۶) وجود دارد. یعنی با افزایش میزان درآمد تأثیر شاخص‌های پژوهش بر روستاها افزایش می‌یابد. با توجه به اینکه سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بوده، آزمون از سطح معناداری برخوردار می‌باشد. و قابل‌اطمینان است.

جدول(۴). همبستگی پیرسون بین میزان درآمد و متغیرهای پژوهش

مؤلفه	متغیر	میزان رابطه	سطح معناداری
میزان درآمد	(اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی- اداری و کالبدی)	۰/۱۶۶	۰/۰۰۱

همچنین جدول(۵) با توجه به نتایج حاصل آزمون کروسکال والیس نشان می‌دهد که بین میزان درآمد با شاخص‌های تحقیق رابطه وجود دارد. میزان موافقت افرادی که سطح درآمدی زیر ۵۰۰ هزار تومان دارند با شاخص‌های پژوهش با میانگین(۱۴۵/۸۳) کمترین و افرادی که دارای سطح درآمدی بین ۷۵۰ هزار تومان تا یک‌میلیون تومان هستند با میانگین (۲۱۹/۴۲) بیشترین موافقت را با شاخص‌های پژوهش داشته‌اند با توجه به اینکه سطح معناداری کمتر از ۰,۰۵ بوده، آزمون از سطح معناداری برخوردار می‌باشد. و قابل‌اطمینان است.

جدول(۵). نتایج آزمون مربوط به میزان درآمد و متغیرهای تحقیق

متغیر	میزان جمعیت	تعداد	میانگین رتبه
کالبدی	زیر ۵۰۰ هزار تومان	۶۹	۱۴۵/۸۳
	۵۰۰ تا ۷۵۰ هزار تومان	۸۱	۱۸۳/۷۵
	۷۵۰ هزار تومان تا یک‌میلیون تومان	۱۵۴	۲۱۹/۴۲
	بیشتر از یک‌میلیون تومان	۸۷	۲۰۵/۷۴
	جمع کل	۳۹۱	

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]
[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]

نتایج استنباطی حاصل از آزمون همبستگی پیرسون و ویلکاکسون مربوط به رابطه بین وضعیت شغلی و شاخص‌های پژوهش

جدول(۶). میزان همبستگی پیرسون بین وضعیت شغلی و متغیرهای پژوهش (اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی-اداری و کالبدی)

مؤلفه	متغیر	میزان رابطه	سطح معناداری
وضعیت شغلی	(اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی-اداری و کالبدی)	۰/۱۴۴	۰/۰۰۱

با توجه به جدول(۶) نتایج حاصل از آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین وضعیت شغلی و شاخص‌های پژوهش رابطه(۰/۱۴۴) وجود دارد. با توجه به اینکه سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بوده، آزمون از سطح معناداری برخوردار می‌باشد و قابل‌اطمینان است.

جدول(۷). نتایج آزمون مربوط به وضعیت شغلی و متغیرهای پژوهش (اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی-اداری و کالبدی)

متغیر	میزان جمعیت	تعداد	میانگین رتبه
(اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی-اداری و کالبدی)	بیکار و محصل	۱۳۴	۱۹۳/۹۱
	کشاورز	۱۹۵	۲۱۲/۸۷
	دامدار	۱۱	۱۳۷/۹۱
	کاسب و بازاری	۳۴	۱۵۹/۲۹
	کارمند	۱۷	۱۲۹/۹۴
	جمع کل	۳۹۱	

با توجه به جدول(۷) نتایج حاصل آزمون کروسکال والیس نشان می‌دهد که بین وضعیت شغلی با شاخص‌های تحقیق رابطه وجود دارد. میزان موافقت کارمندان با شاخص‌های پژوهش با میانگین (۱۲۹/۴) کمترین مقدار و افرادی که دارای شغل کشاورزی هستند با میانگین (۲۱۲/۸۷) بیشترین موافقت را با شاخص‌های پژوهش داشته‌اند با توجه به اینکه سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بوده، آزمون از سطح معناداری برخوردار می‌باشد. و قابل اطمینان است. نتایج مربوط به این آزمون درآورده شده است.

نتایج استنباطی حاصل از آزمون ANOVA مربوط به تفاوت بین گروهی (بلحاظ وضعیت شغلی) متغیرهای اقتصادی، اجتماعی – فرهنگی، سیاسی – اداری، کالبدی

همچنین با توجه جدول(۸)، نتایج حاصل از آزمون ANOVA نشان می‌دهد که بین متغیرها بلحاظ وضعیت شغلی تفاوت بین گروهی وجود دارد ولی تفاوت درون‌گروهی وجود ندارد. با توجه به اینکه سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بوده، آزمون از سطح معناداری برخوردار می‌باشد. و قابل‌اطمینان است. نتایج مربوط به این آزمون درآورده شده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]
[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]

جدول(۸). نتایج آزمون ANOVA از نظر وضعیت شغلی

	مجموع مربعات	df	میانگین مربعات	F	Sig.
بین گروهی	۳/۵۳۹	۴	۰/۸۸۵	۵/۴۷۳	۰/۰۰۰
درون‌گروهی	۶۲/۳۸۹	۳۸۶	۰/۱۶۲		
کل	۶۵/۹۲۸	۳۹۰			

نتایج استنباطی حاصل از آزمون همبستگی پیرسون و ویلکاکسون مربوط به رابطه بین میزان فاصله و شاخص‌های پژوهش

با توجه به جدول(۹)، نتایج حاصل از آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین میزان فاصله و شاخص‌های پژوهش رابطه (۰/۳۲۸-) وجود دارد. یعنی با افزایش میزان فاصله تأثیر شاخص‌های پژوهش بر روستاها کاهش می‌یابد. با توجه به اینکه سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بوده، آزمون از سطح معناداری برخوردار می‌باشد. و قابل‌اطمینان است.

جدول(۹). میزان همبستگی پیرسون بین میزان فاصله و متغیرهای پژوهش

مؤلفه	متغیر	میزان رابطه	سطح معناداری
میزان فاصله	(اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی-اداری و کالبدی)	۰/۳۲۸-	۰/۰۰۵

همچنین نتایج حاصل آزمون کروسکال والیس نشان می‌دهد که بین فاصله روستاها نسبت به شهر با شاخص‌های پژوهش رابطه وجود دارد. و روستاهای با فاصله کمتر از ۲۰ کیلومتر با میانگین (۲۳۳/۷۷) بیشترین تأثیر از شهر پذیرفته‌اند و روستاهایی که فاصله بیشتر از ۴۰ کیلومتر دارند با میانگین (۱۵۲/۴۱) بیشترین تأثیر را از شاخص‌های پژوهش پذیرفته‌اند با توجه به اینکه سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵۰ بوده، آزمون از سطح معناداری برخوردار می‌باشد. و قابل اطمینان است.

جدول(۱۰). نتایج آزمون مربوط به میزان جمعیت و متغیرهای پژوهش

متغیر	میزان فاصله	تعداد	میانگین رتبه
(اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی-اداری و کالبدی)	زیر ۲۰ کیلومتر	۱۳۳	۲۳۳/۷۷
	۲۰ تا ۴۰ کیلومتر	۱۰۴	۲۱۲/۲۴
	بیشتر از ۴۰ کیلومتر	۱۵۴	۱۵۲/۴۱
	جمع کل	۳۹۱	

بررسی شاخص‌های مربوط به روابط بین شهر و روستا از نظر بعد اقتصادی

بر اساس یافته‌های توصیفی مربوط به بررسی وضعیت شاخص‌های اقتصادی در روابط متقابل بین شهر و روستا در روستاهای مورد مطالعه جدول(۱۱) نشان می‌دهد که گویه‌ی میزان جریان کالا از شهر جیرفت به روستا با میانگین ۳/۸ بالاترین نمره میانگین را دارا است و نیز گویه‌های میزان بازار مایحتاج عمومی در شهر جیرفت، میزان ایجاد مشاغل جدید در روستا، میزان تولیدات کشاورزی روستا، میزان بهبود وضعیت امکانات بسته‌بندی محصولات تولیدی روستا با میانگین نمره ۱/۹ کمترین نمره را دارا است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]
[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]

جدول(۱۱). شاخص‌های مربوط به روابط بین شهر و روستا بعد اقتصادی روستاهای مورد مطالعه

	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار
میزان استفاده از تکنولوژی‌های پیشرفته (آبیاری قطره‌ای. تهیه سموم. کود شیمیایی. استفاده از تراکتور)	۲۲/۵	۳۶/۱	۳۳	۷/۹	۰/۵	۲/۳	۰/۹
میزان سرمایه‌گذاری روستائیان در شهر جیرفت	۱۹/۹	۵۰/۹	۲۲/۵	۵/۶	۱	۲/۲	۱/۱
میزان سرمایه‌گذاری ساکنین شهر جیرفت در روستا	۲۷/۴	۲۹/۷	۳۰/۹	۶/۹	۵/۱	۲/۳	۱/۱
میزان مازاد محصولات کشاورزی به شهر جیرفت	۲۷/۹	۲۴/۳	۳۱/۲	۱۵/۶	۱	۲/۴	۰/۹
میزان بازار مایحتاج عمومی در شهر جیرفت	۴۱/۴	۳۳/۸	۲۰/۷	۴/۱	۰	۱/۹	۱/۱
میزان جریان درآمد و سرمایه از شهر جیرفت به روستا	۸/۲	۵/۶	۲۴/۸	۴۲/۵	۱۸/۷	۳/۷	۱/۲
میزان جریان درآمد و سرمایه از روستا به شهر جیرفت	۱۸/۴	۲۴/۳	۲۷/۹	۲۴/۸	۴/۶	۲/۷	۱/۱
میزان جریان کالا از شهر جیرفت به روستا	۹/۵	۴/۳	۱۶/۶	۳۹/۱	۳۰/۴	۳/۸	۱/۲
میزان ایجاد مشاغل جدید در روستا	۳۵/۳	۴۰/۴	۱۴/۸	۸/۷	۰/۸	۱/۹	۰/۹
میزان متوسط قیمت اراضی زراعی روستا	۲۷/۶	۲۴/۳	۳۱/۵	۱۵/۶	۱	۲/۴	۱/۱
میزان تولیدات کشاورزی روستا	۴۱/۷	۳۴/۳	۱۹/۹	۴/۱	۰	۱/۹	۰/۹
میزان مراجعه کشاورزان به شهر جیرفت برای فروش محصولات کشاورزی و دامی	۳۲/۵	۳۰/۹	۲۹/۴	۵/۹	۱/۳	۲/۱	۰/۹
میزان بهبود وضعیت امکانات بسته‌بندی محصولات تولیدی روستا	۴۰/۲	۳۳/۵	۱۸/۴	۳/۱	۴/۹	۱/۹	۱/۱

در این قسمت برای بررسی روابط شهر جیرفت و حوزه نفوذ آن تعداد ۸ روستا را شامل روستاهای: باغباغو، باغعلیشیر، حسین‌آباد، سقدر، سین‌آباد، دولت‌آباد، ملیجان سفلی و خاتون‌آباد را به‌طور تصادفی از مناطق مختلف حوزه نفوذ شهر انتخاب کرده و با استفاده از آزمون کروسکال والیس به بررسی تأثیر بعد اقتصادی در روابط شهر و روستا بین روستاهای مورد مطالعه پرداخته‌ایم.جدول(۱۲).

نتایج به دست آمده از آزمون کروسکال والیس در روستاهای مورد مطالعه در بعد شاخص‌های متقابل شهر و روستا (بعد اقتصادی، بعد سیاسی-اداری، بعد اجتماعی و میزان جمعیت)، روستاهای باغباغو و خاتون‌آباد، و در بعد کالبدی روستاهای ملیجان سفلی و حسین‌آباد در حد بالا قرار داشته‌اند. همچنین در بعد اقتصادی روستاهای باغعلیشیر و ملیجان آباد در حد پایین نمره‌گذاری شده‌اند جداول(۱۲ و ۱۳).

جدول(۱۲). یافته‌های استنباطی تحلیل روابط شهر و روستا آزمون کروسکال والیس (بعد اقتصادی)

بعد اقتصادی	
روستا	Mean Rank
باغباغو	۵۰/۴
باغعلیشیر	۱۷/۸
حسین‌آباد	۳۶/۵
سقدر	۲۷/۹
سین‌آباد	۱۸/۳
دولت‌آباد	۲۷/۸
ملیجان سفلی	۱۷/۹
خاتون‌آباد	۵۲/۸

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]
[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]

جدول(۱۳). یافته‌های استنباطی تحلیل روابط شهر و روستا آزمون کروسکال والیس

نام روستا	بعد اقتصادی (درصد)	بعد اجتماعی (درصد)	بعد سیاسی- اداری (درصد)	بعد کالبدی (درصد)	میزان جمعیت (درصد)
باغباغو	۵۰/۴	۳۷	۴۰/۷	۴۰/۲	۵۷/۵
باغعلیشیر	۱۷/۸	۱۱/۷	۵/۷	۲۲/۷	۳۲/۵
حسین‌آباد	۳۶/۵	۲۹/۱	۲۹/۶	۴۱/۷	۲/۵
سقدر	۲۷/۹	۲۱/۹	۲۱/۵	۲۹/۱	۴۸
سین‌آباد	۱۸/۳	۲۷/۴	۲۱/۱	۱۶	۲۶
دولت‌آباد	۲۷/۸	۲۷/۴	۳۷/۵	۱۸/۵	۱۸
ملیجان سفلی	۱۷/۹	۳۱	۴۱	۴۴/۶	۹
خاتون‌آباد	۵۲/۸	۵۸/۵	۴۳/۱	۳۸/۱	۳۹/۵

تحلیل اثرات روابط متقابل شهر و روستا در روستاهای مورد مطالعه

آزمون دبلیو کندال علاوه بر معنی‌داری تفاوت یا عدم تفاوت میانگین رتبه ارزیابی روابط متقابل شهر و روستا و نقش آن در توسعه شهری از نظر بعد اقتصادی، به اولویت‌بندی این ارزیابی‌ها نیز می‌پردازد. به‌عبارتی‌دیگر، این آزمون نشان می‌دهد که ارزیابی روابط متقابل شهر و روستا از کدام بعد اقتصادی میانگین بالاتری دارد. برای رسیدن به این منظور، می‌توانیم از نتایج جدول(۱۴) تحت عنوان میانگین رتبه، استفاده کنیم.

جدول(۱۴). شاخص‌های مربوط به روابط بین شهر و روستا بعد اقتصادی روستاهای موردمطالعه

	میانگین رتبه	ضریب کندال	خی دو	df	sig
میزان استفاده از تکنولوژی‌های پیشرفته (آبیاری قطره‌ای. تهیه سموم. کود شیمیایی. استفاده از تراکتور)	۶/۶۸	۰/۲۶	۱۲۰۰/۵۵	۱۲	۰/۰۰۰
میزان سرمایه‌گذاری روستائیان در شهر جیرفت	۶/۳۷				
میزان سرمایه‌گذاری ساکنین شهر جیرفت در روستا	۶/۷۷				
میزان مازاد محصولات کشاورزی به شهر جیرفت	۶/۹۴				
میزان بازار مایحتاج عمومی در شهر جیرفت	۵/۳۰				
میزان جریان درآمد و سرمایه از شهر جیرفت به روستا	۱۰/۵۲				
میزان جریان درآمد و سرمایه از روستا به شهر جیرفت	۸/۰۹				
میزان جریان کالا از شهر جیرفت به روستا	۱۰/۸۵				
میزان ایجاد مشاغل جدید در روستا	۵/۵۷				
میزان متوسط قیمت اراضی زراعی روستا	۶/۹۴				
میزان تولیدات کشاورزی روستا	۵/۲۷				
میزان مراجعه کشاورزان به شهر جیرفت برای فروش محصولات کشاورزی و دامی	۶/۱۹				
میزان بهبود وضعیت امکانات بسته‌بندی محصولات تولیدی روستا	۵/۵۱				

در تفسیر نتایج آزمون دبلیو کندال و جدول(۱۴)، برای این‌که پی ببریم آیا تفاوت در میانگین رتبه ارزیابی روابط متقابل شهر و روستا در از نظر ابعاد اقتصادی معنی‌دار است یا خیر، در جدول(۱۴) با استفاده از مقدار خی دو (۱۲۰۰/۵۵) که در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنی‌دار است، می‌توان گفت که با اطمینان ۰/۹۹

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]
[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]

درصد بین ابعاد اقتصادی تفاوت وجود دارد. با استفاده از میانگین رتبه‌های ابعاد اقتصادی به مقایسه اهمیت ابعاد می‌پردازیم. طبق نتایج جدول(۱۴)، میانگین رتبه " میزان جریان کالا از شهر جیرفت به روستا " بیش-ترین (۱۰/۸۵) و سؤال " میزان تولیدات کشاورزی روستا " کم‌ترین (۵/۲۷) است.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش روابط متقابل شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذش را از لحاظ بعد اقتصادی؛ در بین ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی-اداری و کالبدی، مورد بررسی قرار داده‌ایم که به شرح زیر می‌باشد.

در خصوص بررسی سؤال اول که آیا روابط متقابل شهر و روستا در حوزه نفوذ شهر جیرفت در رشد و توسعه اقتصادی این شهر تأثیر داشته است؟ جهت آزمون وجود رابطه بین دو متغیر بعد اقتصادی و نقش آن در توسعه متقابل شهر و روستا با توجه به سنجش متغیرها با استفاده از آزمون کروسکال والیس به این نتایج دست می‌یابیم (sig=0/000 v=7 chi-square=37/6) چنانچه یافته‌ها نشان می‌دهد که سطح معناداری بدست آمده در مقایسه با آزمون مورد نظر بیان‌گر وجود رابطه بین رشد اقتصادی و رابطه متقابل شهر و روستاست sig=0/000<0/05 همچنین نتایج حاصل آزمون کروسکال والیس نشان می‌دهد که بین فاصله روستاها نسبت به شهر با شاخص‌های پژوهش رابطه وجود دارد. و روستاهای با فاصله کمتر از ۲۰ کیلومتر با میانگین (۲۳۳/۷۷) بیشترین تأثیر از شهر پذیرفته‌اند و روستاهایی که فاصله بیشتر از ۴۰ کیلومتر دارند با میانگین(۱۵۲/۴۱) بیشترین تأثیر را از شاخص‌های پژوهش پذیرفته‌اند با توجه به اینکه سطح معناداری کمتر از ۰,۰۵ بوده، آزمون از سطح معناداری برخوردار می‌باشد. و قابل‌اطمینان است. در خصوص بررسی سؤال دوم که شهر جیرفت در ارتباط اقتصادی با روستاهای حوزه نفوذ خود خصوصاً جذب مازاد محصولات کشاورزی چگونه عمل کرده است؟ با توجه به یافته‌های توصیفی مربوط به بررسی وضعیت شاخص‌های اقتصادی در روابط متقابل بین شهر و روستا در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که گویه‌ی میزان جریان کالا از شهر جیرفت به روستا با میانگین ۳/۸ بالاترین نمره میانگین را دارا است و نیز گویه‌های میزان بازار مایحتاج عمومی در شهر جیرفت، میزان ایجاد مشاغل جدید در روستا، میزان تولیدات کشاورزی روستا، میزان بهبود وضعیت امکانات بسته‌بندی محصولات تولیدی روستا با میانگین نمره ۱/۹ کمترین نمره را دارا است. طبق نتایج آزمون دبلیو کندال مقدار خی دو (۱۲۰۰/۵۵) که در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنی‌دار است، می‌توان گفت که با اطمینان ۰/۹۹ درصد بین ابعاد اقتصادی تفاوت وجود دارد. با استفاده از میانگین رتبه‌های ابعاد اقتصادی به مقایسه اهمیت ابعاد می‌پردازیم. طبق نتایج میانگین رتبه " میزان جریان کالا از شهر جیرفت به روستا " بیش‌ترین اهمیت (۱۰/۸۵) و سؤال " میزان تولیدات کشاورزی روستا "دارای کمترین اهمیت (۵/۲۷) است. و همچنین براساس آزمون T تک نمونه با احتساب دامنه طیفی موجود که بین ۱ تا ۵ و براساس طیف لیکرت در نوسان است. این میزان برای روابط متقابل شهر و روستا به بیشتر (کمتر) از شرایط متوسط (۳) ارزیابی می-گردد. این تفاوت در سطح خطای ۰/۰۱ معنادار است و تفاوت آن‌ها از مطلوبیت عددی به‌صورت مثبت (منفی) ارزیابی‌شده است بنابراین نتایج حاصل از آزمون T تک نمونه‌ای روابط متقابل شهر و روستا در بین روستاهای مورد مطالعه شاخص‌های اقتصادی با میانگین ۲/۶۲ در ارتباط بین شهر و روستا قرار گرفته‌اند. که می‌توان گفت روستانشینان رابطه مطلوبی با شهر ندارند و نسبت به ابعاد دیگر در جایگاه سوم قرار دارند. در خصوص

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]
[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]

بررسی سؤال سوم که مکانیزم حاصله از روابط میان شهر جیرفت و روستاهای پیرامونی آن چگونه است؟ با توجه به نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که جیرفت به‌عنوان یک شهر میانی در استان و قطبی بزرگ به لحاظ تجمع امکانات، سرمایه و نیروی انسانی در منطقه ضمن تسلط نسبی بر حوزه نفوذ دارای ارتباطی تنگاتنگ و دو سویه با روستاهای حوزه نفوذ خود می‌باشد و همچنین به لحاظ اقتصادی با خرید محصولات تولیدی (زراعی-دامی) روستائیان به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم و فروش آن‌ها در بازار شهر و نیز تهیه مایحتاج رفاهی-معیشتی روستائیان تسلط و برتری خود را بر حوزه نفوذ به اثبات رسانیده است. همچنین این وابستگی، شهر با مکانیزم‌های کارکردی خود توانسته ضمن فراهم نمودن شرایط نسبی رشد و پویایی روستاها موجب تغیر و دگرگونی سکونت‌گاه‌های روستایی را سبب گردد. در مقایسه نتیجه این تحقیق سو و همکاران به این نتیجه رسیدند که جمعیت در نقاط شهری باعث ایجاد و عدم توازن بین شهر و روستا از نظر میزان ذخیره تقاضای نیروی کار می‌شود که باعث ناهمخوان شدن ساختار شغلی هسته‌های شهری و حوزه نفوذ روستایی می‌گردد. این عامل موجب برتری همه‌جانبه شهر نسبت به روستا شده و در نتیجه میزان مهاجرت از روستا به شهر خواهد شد و همچنین قیورکا و همکارانش به این نتیجه رسیدند که مشارکت شکل‌گرفته بین شهر و روستا از نظر توسعه پایدار منجر به افزایش رفاه شهرها و در عین حال حفاظت از منابع روستایی می‌گردد.

پیشنهادات

روستاهای شهر جیرفت از نظر برخورداری از امکانات زیر بنایی شامل راه روستایی، آب لوله‌کشی و سایر خدمات زیرساختی نسبت به روستاهای شمال استان و یا حتی کشور از شرایط مساعد و مطلوبی برخوردار نیستند. با توجه این‌که روستاهای شهر جیرفت از لحاظ کشاورزی حاصل‌خیز می‌باشند اما چندان توجهی به این روستاها نمی‌شود و از ساختار همگن و یکنواختی برخوردار نیستند. قابلیت‌های اقتصادی روستایی با یکدیگر متفاوت است. محدودیت‌های توسعه اقتصادی نیز با یکدیگر تفاوت دارد هر چه روستا بزرگ‌تر باشد و به شهر نزدیک‌تر باشد از امکانات بیشتری برخوردار می‌باشد. لیکن در مجموع راه‌حل‌های کلی برای رفع محدودیت‌ها پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد.

- جذب سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی برای توسعه و گسترش روستاها در راستایی اشتغال‌زایی و بهره‌برداری از منابع موجود برای رفع فقر و توسعه روستایی.
- در راستایی توسعه کشاورزی ضروری است که اثرات زیست‌محیطی طرح‌های توسعه منابع آب‌وخاک مورد توجه قرار گرفته و از آلوده شدن این منابع توسط سایر مصرف‌کنندگان نیز جلوگیری به عمل آید.
- الویت یکسان قائل شدن به همه نیازهای شهری و روستایی جهت تعدیل در روابط شهر جیرفت و روستاهای مورد مطالعه.
- شناسایی نقاط مستعد توسعه در نقاط روستایی شهر جیرفت.
- توسعه بخش کشاورزی از طریق بالا بردن راندمان تولید، بهره‌وری بیشتر منابع آب و آموزش کشاورزان.
- استفاده از نیروی کار ارزان و بی‌کار بومی این منطقه در فعالیت‌های کشاورزی و صنعتی وابسته و استفاده از نظر کارشناسان و متخصصان امر کشاورزی در تولید و بهره‌برداری محصول.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]
[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]

• با توجه به محدودیت منابع آب و اهمیت آن در بخش کشاورزی، ضروری است در برنامه‌ریزی‌های آتی به حداکثر نمودن بازده آن (تخصیص بهینه آب کشاورزی) توجه بیشتری اعمال شود.

• ایجاد چهارچوبی برای رساندن سطح زندگی ساکنین روستاهای مورد مطالعه به سطحی که خودشان در امور اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود دخالت کنند و جهت توسعه روستاها را نیز برای کاستن از وابستگی مطلق روستائیان به شهرها را خود تعیین کنند.

منابع

افراخته، حسن. (۱۳۹۱). **اقتصاد فضا و توسعه روستایی (مورد: ناحیه شفت)**، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی ۱(۱): ۵۴-۳۹.

جمعه پور، محمود .(۱۳۸۸). **طرح پژوهشی بررسی و سنجش سطح توسعه و عدم تعادل‌های منطقه‌ای در استان تهران**، دانشگاه علامه طباطبائی.

رضوانی، علی‌اصغر .(۱۳۸۲). **رابطه شهر و روستا**، نشر ماکان، تهران.

روستا، محمدامین .(۱۳۹۰). **مناسبات تولیدی شهر و روستا و اثرات آن بر اقتصاد خانوارهای روستایی مطالعه موردی: شهرستان فیروزآباد**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بیرجند.

سعیدی، عباس .(۱۳۸۶). **مبانی جغرافیای روستایی**، انتشارات سمت، تهران.

شمس‌الدینی، علی .(۱۳۹۱). **بررسی شناخت توان‌ها و تنگناهای محیطی (طبیعی و انسانی) و عملکرد شهرها در توسعه پایدار نواحی روستایی(مطالعه موردی: شهر مصیری و روستاهای بخش مرکزی شهرستان رستم)**. رساله دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات تهران.

ضرابی، اصغر، پور قیومی، حسین، زراعی، یاسر .(۱۳۹۰). **بررسی روابط اقتصادی شهر و روستا با توجه با الگوی مسافرت‌های روزانه (نمونه موردی شهرستان کازرون)**، مجله رشد آموزش جغرافیا، ۲۵(۴):۲۴-۲۰.

مارکزیک، جوفری و دیگران .(۱۳۸۶). **اصول طرح تحقیق و روش‌شناسی**، ترجمه مریم خسروی، انتشارات پژوهشگاه اطلاعات وزارت علوم

مطیعی لنگرودی، سید حسن، خسروی مهر، حمیده، طورانی، علی .(۱۳۹۳). **اثرات روابط اقتصادی شهر و روستا بر وضعیت اجتماعی اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی دهستان چهل چای در شهرستان مینودشت**، فصلنامه اقتصاد و فضا و توسعه روستایی، ۳(۱۰):۴۲-۱۹.

معیدفر، سعید و اکبری، صادق .(۱۳۸۶). **مناسبات روستا با شهر و اثرات توسعه آن، مطالعه موردی شهرستان ساوجبلاغ**، نشریه علوم جغرافیایی،۸(۶): ۹۶-۷۵.

میرزایی قلعه، فرزاد، کلانتری، بهرنگ، مولائی، قلبچی، محمد عزمی، آییژ .(۱۳۹۱). **تحلیل روابط متقابل شهر و روستا در میزان توسعه‌یافتگی روستاهای دهستان حومه، شهرستان هرسین**، فصلنامه مسکن و محیط،(۱۴۳): ۸۹.

نظریان، اصغر .(۱۳۸۸). **پویایی نظام شهری در ایران**، انتشارات مبتکران، چاپ اول، تهران.

Akkoyunlu, s. (2015): **The potentlal of rural–urban linkages for,Sustainable development and trade,** International Journal of Sustainable Development & World Policy, 4(2): 20-40.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]

[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]

Clayton, B. D, Dent. D, Dubois. (2005): **Rural Planning in DevelopingCountries**, Earthscan Publication Ltd London.

Davoudi, S. (2002**): ESPRID. Short sumory, Key Phrase: rural-urban Relationship,** Univerity of Newcasle upon type.

English Poul Ward.City and village in Iran Seetelment Economy in the kirman basino the univof Wisconsin press. (1966).

Ghiurcă1, Ana-Andreea. Lămăşanu, Andrea. Mihai, Florin-Constantin. (2012): **Rural-Urban Relations in the context of Sustainable Development.** Case Study: Cuejdiu Valley Basin, Neamt County, Lucrări Ştiinţifice – vol. 55 (2): 327-331.

kihonge, E. (2014): **Secondary towns and rural interactions in Eastern Africa: SEMs in small towns and rural economic growth**, in Kwiatek – Soltys A, Mainet H, Wiedermann K, Edouard JC. (ed) small and Medium Towns Attractiveness at the Beginning of the 21st century. Clermont – ferrand, Universite Blaise pascal: 287-300.

Kihonge, E. (2014): **The role of small and medium enterprises (SMEs) in rural-urban inkages and economic development: the case of Mt.** Kenya Region in Central Kenya, in F. Bart (ed.), Rural and urban dynamics in the east-African mountains (to be published).

Rondinelli, D.A. (1983): **secondary Cities in developing Countries: diffusing Urbanization Policies**, sage.

Sandow, Erika. (2008): **Commuting behaviour in sparsely populated areas: evidence from northern Sweden.** Journal of Transport Geography 16, 14–27.

Sandow, Erika. (2008): **Commuting behaviour in sparsely populated areas: evidence from northern Sweden,** Journal of Transport Geography 16, 14–27.

Simelane, Thokozani. (2012): **To What Extent Are Cities Influenced by Rural Urban Relationships in Africa,** Natural Resources, 2012, 3, 240-247.

Srivastava, Nitin. Shaw, Rajib. (2016): **enhancing city resilience through urban-rural linkage**. Urban disaster and resilience in Asia, Elsevier inc.

Su, Chi-Wei. Liu, Tie-Ying. Chang, Hsu-Ling. Jiang, Xu-Zhao. (2015**): Is urbanization narrowing the urban-rural income gap? A crossregional study of China,** Habitat International, 48: 79-86.

Tacoli, C. (1998): Rural-urban interactions: A guide to the literature. Environment and Urbanization, Vol. 10 N°1 (April), pp. 147-166.

Von Braun, J. (2007): **Rural–urban linkages for growth, employment and poverty reduction.Washington,** DC: International Food Policy Research Institute.

Yang, Z. C, Jianming. D, Michael. W, Douglas. (2014): **Rethinking of the relationshipbetween agriculture and the "urban" economy in Beijing: An input-output approach.** Technological and Economic Development of Economy, 20(4): 624-647.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1401.22.67.10.7]
[DOI: 10.52547/jgs.22.67.57]